

DOI 10.26565/2225-7756-2022-72-03
УДК 159.96

О. Л. ЛУЦЕНКО (Олена Львівна Луценко)

доктор психологічних наук, доцент
завідувачка кафедри прикладної психології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи 4, 61022, м. Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9922-9523>

E-mail: olena.lutsenko@karazin.ua

В. В. АРТЮХОВА (Владислава Василівна Артюхова)

кандидат психологічних наук, доцент, кафедри прикладної психології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи 4, 61022, м. Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0282-7151>

E-mail: vlada.artukhova@gmail.com

О. І. ЗІМОВІН (Олексій Іванович Зімовін)

кандидат психологічних наук, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи 4, 61022, м. Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1571-6020>

E-mail: zimovin@ukr.net

В. М. ВЕРБОВАТА (Валерія Мустаджабівна Вербова)

практикуючий психолог
E-mail: valeriaverbovata@outlook.com

ЯКОСТІ РОМАНТИЧНИХ СТОСУНКІВ ТА ЕМОЦІЙНОЇ КРЕАТИВНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ ГЕТЕРО- ТА ГОМОСЕКСУАЛЬНИХ ПАР – ЧИ ПО - ІНШОМУ КОХАЮТЬ В ЖІНОЧІЙ СЕКСУАЛЬНІЙ МЕНШОСТІ?

Дослідження особливостей стосунків у гетеро- та гомосексуальних парах мають обмежений та фрагментарний характер. Сучасне українське суспільство залишається недостатньо обізнаним у даному питанні, що призводить до стигматизації особистості через її сексуальну орієнтацію. Метою нашого дослідження було визначення зв'язку між емоційною креативністю та якістю стосунків кохання в гетеро- та гомосексуальних парах. Вибірку склали 20 гетеросексуальних та 20 гомосексуальних жіночих пар (60 жінок та 20 чоловіків) віком 18-40 років. Для діагностики були використані "Трикутна шкала любові" Р. Стернберга, опитувальник Дж. Ейверілла "Емоційна креативність", опитувальник "Психологічні типи кохання" С. Хедрик та К. Хедрик, проективна методика «Кола взаємовідносин» Т. Румянцевой (2006). У ході дослідження було виявлено, що незалежно від сексуальної орієнтації партнери у романтичних відносинах характеризуються однаково вираженою емоційною креативністю та мають схожу якість стосунків кохання. Визначено, що в усіх парах досліджуваних превалює кохання-дружба, їм також часто властиві частково симбіотичні стосунки, які іноді в деяких гетеросексуальних парах мають більш виражений характер. Для гомосексуальних пар характерні більш симетричні стосунки, хоча так само, як і в гетеросексуальних парах, присутня реакція відчуження у відповідь на спробу будувати симбіотичні стосунки іншим партнером. Виявлені зв'язки новизни емоцій з одержимістю кохання у лесбійок та прагматизмом кохання в гетеросексуальних парах вказують на специфічність прояву цього компонента емоційної креативності в залежності від сексуальної орієнтації пар.

Ключові слова: емоційна креативність, гомосексуальна орієнтація, відносини кохання, лесбійки.

Як цитувати: Луценко, О., Артюхова, В., Зімовін, О., Вербова, В. (2022). Якості романтичних стосунків та емоційної креативності представників гетеро- та гомосексуальних пар – чи по-іншому кохають в жіночій сексуальній меншості? *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Психологія», (72), 26-34.* <https://doi.org/10.26565/2225-7756-2022-72-03>

In cites: Lutsenko, O., Artiukhova, V., Zimovin, O., Verbovata V. (2022). The qualities of romantic relationships and emotional creativity of representatives of hetero- and homosexual couples - do they love differently in the female sexual minority? *Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series "Psychology", (72), 26-34.* <https://doi.org/10.26565/2225-7756-2022-72-03>. (in Ukrainian).

Постановка проблеми. Трансформації традиційних сімейних цінностей, що спостерігаються сьогодні у суспільстві, призвели до появи різноманітних сценаріїв розвитку міжособистісних стосунків, альтернативних

моделей сімейних відносин, варіативності гендерних норм. В контексті даних реалій емоційна компетентність особистості, її можливість адаптуватися до швидкоплинних обставин, високо розвинений емоційний інтелект

стають запорукою психологічного благополуччя людини. Соціально-культурний стереотип викликає відчуття, що нетрадиційні сексуальні пари повинні мати особливі емоційні романтичні стосунки (Кравчук, 2017) – адже як жінка може кохати жінку так само, як кохає чоловік? Довготривале замовчування і недостатня розробленість питання сексуальної орієнтації сприяє жигтездатності ряду уявлень та міфів щодо особливостей емоційних відносин у гомосексуальних парах. В наших попередніх дослідженнях (Lutsenko et al., 2021) ми вже аналізували стереотип щодо гіршої професійної адаптованості представників сексуальних менших. Усе це привертає увагу дослідників до проблеми вивчення емоційної креативності та її впливу на різні сфери особистості, включаючи стосунки кохання, особливо у гомосексуальних парах.

У сучасній психології існує певна невизначеність щодо можливих проявів емоційної креативності. З одного боку, даний феномен розглядається в аспекті творчості, продукування різноманітних емоційних переживань. З іншого боку, існує тенденція обмежувати емоційні прояви певними рамками. Досліджуючи емоційний інтелект Андреева І. (2006) визначає, що поняття емоційної креативності ширше, адже передбачає новизну емоційних реакцій. Високий рівень емоційної креативності особистості відповідає високому рівню емоційного інтелекту, що у сукупності надає їй ряд особистісних та соціальних переваг. Серед них слід відмітити толерантність до себе та інших, впевненість у собі, самоповага, схильність до глибинного аналізу почуттів та пізнання власного емоційного досвіду, що сприяє самореалізації особистості.

Результати досліджень С. Дерев'яно (2017) вказують на наявність певного взаємозв'язку між рівнем емоційної креативності та домінуючою копінг-стратегією особистості. Так, виявлено, що для людей з високим рівнем емоційної креативності під час вибору копінг-стратегії найбільш важливими є емоційна обізнаність та щирість прояву емоційного переживання. Вони намагаються не дистанціюватися від проблем та переживань у стресовій ситуації. Копінг-поведінка індивідів із низьким та середнім рівнями емоційної креативності пов'язана із бажанням отримувати незвичні емоції, які допомагають їм конструктивно розв'язувати проблему. На думку С. Дерев'яно (2021), емоційна креативність виконує підтримуючу і накопичувальну функції, вона певним чином поєднує емоції і творчість, а також позитивно впливає на різні сфери життя людини, що сприяє підвищенню емоційного комфорту особистості.

У своєму дослідженні під емоційною креативністю ми розуміємо здатність людини до усвідомлення, ідентифікації, актуалізації, управління, перетворення і продукування нових емоцій в себе та інших. Результати дослідження виразності емоційної креативності та якості стосунків кохання, а також співвідношення між ними у парах з різною сексуальною орієнтацією, можуть розвіяти деякі міфи та зменшити таким чином ворожість й дискримінацію по відношенню до людей із гомосексуальною орієнтацією. За нашою гіпотезою, саме розвиток емоційної креативності обумовлює особливості побудови й функціонування стосунків кохання.

Аналіз останніх публікацій.

Незважаючи на вихід на поверхню стабільного існування одностатевих сексуально-любовних стосунків, які перестали класифікуватися як патологія або злочин, та стали все частіше демонструватися у сучасному суспільстві, взаємовідносини в одностатевих парах залишається маловивченою проблематикою сучасних наукових вітчизняних досліджень. Вперше питання одностатєвого партнерства в Україні було піднято в дослідженні становища геїв і лесбійок в країні та за її межами, що стало основою "Блакитної книги"(2000). Пізніше до даної проблематики звертались лише мимохіть, переважно у зв'язку з громадсько-правозахисними темами пов'язаними із неможливістю зареєструвати шлюб, отримати спадок та ін. (С. Белановський, С. Большаков, Д. Вовк, Д. Воронков, В. Добреньков, С. Змієвць, Е. Ісаєва, М. Касянчук, І. Кон, Т. Марценюк, А. Маймулахін, К. Паспик, О. Покальчук, Ф. Портік, Ю. Радостєєв, Д. Спейд, О. Уварова, К. Ульрікс, Е. Хукер).

Дослідниця С. Бем (2004) зауважує, що протягом ХХ ст. гомо- та гетеросексуальність вважались взаємовиключними феноменами. Гетеросексуальність була запорукою нормальності у той час як гомосексуальність – доказом психопатії. Через гендерну поляризацію більша частина людей схильна сприймати стереотипні гендерні ролі як норму, а все, що відрізняється – як девіацію. Через гендерно-поляризовані образи "справжнього чоловіка" та "справжньої жінки" гомосексуальність розглядається як загроза чоловічому або жіночому статусу. Ще й досі, незважаючи на останні дослідження у цій сфері, спостерігається дискримінація та стигматизація лесбійок і геїв.

Романків Н. та Луценко О. (2012) у ході дослідження виявили, що жінки з гомосексуальною та бісексуальною орієнтаціями виявляють більшу байдужість до соціальних норм, аніж жінки з гетеросексуальною орієнтацією. Лесбійки схильні вважати чоловіків більш асоціальними та

непривабливими, аніж бісексуальні та гетеросексуальні жінки. В іншому дослідженні біло виявлено, що у порівнянні з жінками з гетеросексуальною орієнтацією, у лесбійок рівень невротизації значуще вище, а найбільш високий він у бісексуальних жінок. Це відображує дезадаптованість представниць СМ в суспільстві, де переважаюча гетеросексуальна більшість негативно ставиться до різноманітності існуючих сексуальних орієнтацій (Луценко & Габелкова, 2021).

Досліджуючи питання різниці у стосунках гетеро- та гомосексуальних пар науковці (Bryant & Demian, 1994; Patterson & Sutfin, 2004; Kurdek, 2005) дійшли висновків, що на відміну від гетеросексуальних пар, лесбійські пари справедливніше розподіляють хатню роботу, більш конструктивно вирішують конфлікти, та в однаковій мірі задоволені стосунками в парі. Гомосексуальні пари отримують більше підтримки від друзів, ніж від членів родини. Також є дані про те, що гомосексуальні пари є менш стабільними. Дослідники вказують на незначну різницю між гомо- та гетеросексуальними стосунками.

Bryant A. (1994) дослідив стосунки геїв та лесбійок в Америці (560 та 706 пар відповідно), порівнюючи їх за різними показниками. Він визначив, що більша частина як жіночих, так і чоловічих пар створювали союзи "на все життя". Жіночі пари більше схильні до "ригуалізації" власних стосунків шляхом церемоній, більшість з них мали обручки, як символ стосунків. Також було встановлено, що лесбійки відчують більший рівень дискримінації, і це може бути пов'язано із дискримінацією жіночої статі в цілому. Виявлено, що жінки частіше за чоловіків обирали моногамні стосунки та не порушували домовленостей у парі. За даними дослідження визначено, що жіночі пари заводять дітей частіше за чоловічі. Вони пов'язують високу якість стосунків із: якістю сексуальних відносин, низькою кількістю образ, невеликою кількістю проблем у стосунках, високим доходом у парі та легалізацією стосунків у юридичному плані.

У питаннях виховання дітей та розподілу хатніх обов'язків гомо- та гетеросексуальні пари мають ряд відмінностей (Котельникова, 2017). Так, лесбійські пари майже порівну ділять оплачувану та неоплачувану працю, на відміну від гетеросексуальних, у яких чоловіки приділяють більше часу оплачуваній, а жінки – неоплачуваній роботі. Лесбійські пари мають менші розбіжності у престижності роботи, аніж гетеросексуальні. Про рівний розподіл обов'язків у гомосексуальних жіночих парах також свідчать результати дослідження пар із дітьми.

Результати досліджень, щодо визначення факторів задоволеності шлюбом і стосунками у гетеросексуальних парах дозволили виявити, що на задоволеність шлюбом впливає характер стосунків, єдність ціннісних орієнтирів партнерів, особистісні особливості кожного з партнерів, мотиви вступу в шлюб, характер батьківсько-дитячих стосунків (Луценко, 2015; Кравчук, 2017). Також дослідники зазначають, що існують певні гендерні відмінності у задоволеності шлюбом. Найбільш задоволені шлюбом нетривожні чоловіки з достатнім рівнем фінансової стабільності, а на задоволеність жінок значно впливає їх особистісна інтроверсія та рівень зрілості чоловіка. Також було визначено (Зімовін, 2018), що подвійні сексуальні стандарти негативно впливають на задоволеність шлюбом, адже вони порушують рівність між чоловіком та жінкою, до якого прагнуть сучасні родини.

Аналіз вітчизняних літературних джерел за темою стосунків у гетеро- та гомосексуальних парах дозволив визначити їх обмежений та фрагментарний характер. Дослідження проводяться переважно з вивчення різних аспектів гомосексуальної ідентичності та обумовлені проблематикою ЛГБТ-спільноти. На жаль, сучасне українське суспільство залишається недостатньо обізнаним у даному питанні, що призводить до стигматизації та дискримінації особистості через її сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність. Однак, результати закордонних праць (Kurdek, 2005) свідчать про те, що взаємовідносини у парах гетеро та гомосексуальної орієнтації багато в чому залежать від емоційного фону та ґрунтуються на тих самих факторах. Оскільки партнери в одностатевих парах з меншою вірогідністю наслідують гендерні шаблони романтичних стосунків, то й згідно нашої гіпотези будуть мати більш високу емоційну креативність та особливі стосунки кохання.

Метою нашого дослідження є визначення зв'язку між емоційною креативністю та якістю стосунків кохання в гетеро- та гомосексуальних парах.

Процедура дослідження. Вибірку досліджуваних склали 20 гетеросексуальних та 20 гомосексуальних жіночих пар (60 жінок та 20 чоловіків). Вік досліджуваних варіювався у межах від 18 до 40 років. Перебування у шлюбі та тривалість стосунків у даному дослідженні не враховувалися.

Дослідження проводилось за допомогою наступних психодіагностичних методик:

- "Трикутна шкала любові" Р. Стернберга, спрямована на дослідження рівня прояву трьох компонентів кохання за шкалами, що відповідають

цим компонентам: близькість, пристрасть, обов'язок (Маслоу, 2019);

- Опитувальник Дж. Ейврілла "Емоційна креативність" в адаптації І. Андреевої для дослідження емоційної креативності та її складових, які представлені наступними шкалами: підготовленість, новизна, ефективність, автентичність (Андреева, 2011);

- Опитувальник "Психологічні типи кохання" С. Хедрик та К. Хедрик призначений для дослідження 6 типів кохання, що були виведені канадським соціологом Дж. А. Лі. Шкали методики відповідають визначеним типам: пристрасне кохання-захоплення, кохання-дружба, гедоністичне кохання, прагматичне кохання, кохання-одержимість, альтруїстичне кохання (Фролова, 2020);

- Проективна методика "Кола взаємовідносин" Т. Румянцевой (2006) спрямована на визначення рівня близькості (злиття) або відчуження у відносинах між партнерами, яка представляє собою графічне зображення людиною своїх взаємин у вигляді кіл, що певним чином розташовані. Аналізується розташування кіл, їх розмір, ступінь близькості один до одного та динаміка відносно ситуації.

Таблиця 1. Рівень виразності психологічних типів кохання в досліджуваних групах

	Гетеросексуальні пари, (M±σ)	Гомосексуальні пари, (M±σ)
Пристрасне кохання-захоплення	28,50±8,15	27,30±6,55
Гедоністичне кохання	20,47±7,18	21,13±5,02
Кохання-дружба	35,27±4,77	35,73±3,76
Прагматичне кохання	21,97±7,13	24,37±5,95
Кохання-одержимість	20,40±8,46	14,70±5,95
Альтруїстичне кохання	31,40±6,32	29,77±6,20

Із таблиці 1 видно, що показники за шкалами методики обох груп знаходяться приблизно на одному рівні. Найбільш вираженим як в гетеро- так і в гомосексуальних парах є кохання-дружба та альтруїстичне кохання. Мінімально представлене кохання-одержимість, особливо серед гомосексуальних пар. Проте, за критерієм Манна-Уїтні статистично значущих відмінностей між групами не знайдено.

Таким чином, усі отримані результати свідчать, що сексуальна орієнтація не впливає в значній мірі на розвиток емоційної креативності та її компонентів, а також на прояв компонентів, що стосується кохання. Цей факт погоджується з результатами деяких закордонних досліджень (Kurdek, 2005), де зазначається, що гомосексуальні та гетеросексуальні особистості багато в чому схожі між собою.

За допомогою проективної методики "Кола взаємовідносин" були виявлені особливості стосунків у гетеро- та гомосексуальних парах (рис. 1).

Результати дослідження

Дослідження емоційної креативності свідчать про середній рівень її розвитку в гетеро- та гомосексуальних парах (96,97±14,39 та 102,7±12,8 відповідно), але статистичних розбіжностей між групами досліджених осіб не виявлено. Таким чином, досліджувані переважно проявляють емоції, що характерні для їх культури, однак за певних обставин можуть їх трансформувати для більшого задоволення власних потреб або потреб свого партнера.

За допомогою методик "Трикутна шкала любові" Р. Стернберга та опитувальника "Психологічні типи кохання" С. Хедрик та К. Хедрик були виявлені різноманітні аспекти стосунків кохання в гетеро- та гомосексуальних парах. Визначено, що показники близькості (7,99±0,79 та 7,90±0,75 відповідно), пристрасті (7,14±1,36 та 6,42±1,71 відповідно) та обов'язку (8,15±1,14 та 7,51±1,46 відповідно) знаходяться на середньому рівні та статистично не відрізняються у досліджуваних. Результати дослідження за методикою "Психологічні типи кохання" представлені у таблиці 1.

Результати, представлені на рисунку 1 свідчать, що найбільший відсоток досліджуваних ілюструють свої відносини з партнером у вигляді двох кіл, що частково перетинаються (у 63% гетеросексуальних пар та 73% гомосексуальних пар). Отже, вони мають потребу у симбіотичних стосунках та демонструють залежності від партнера у певних сферах. Слід зазначити, що за показником вираженого симбіозу (кола повністю перетинаються) існує певна розбіжність між представниками гетеро- та гомосексуальної спільноти. Так, результати опитування вказують, що 20% гетеросексуальних пар прагнуть до злиття з партнером, у них відсутні особисті кордони. У гомосексуальних пар даний тип взаємовідносин представлений мінімально (6,7% досліджених), вони схильні встановлювати більш незалежні стосунки.

Рівноправність у стосунках спостерігається у 13% досліджених гетеросексуальних пар та у 17% гомосексуальних пар, що вказує на наявність

стійких особистісних кордонів та більшу психологічну автономію пар лесбійок. Стосунки,

що характеризуються почуттям емоційного відчуження виражені в обох групах найменше.

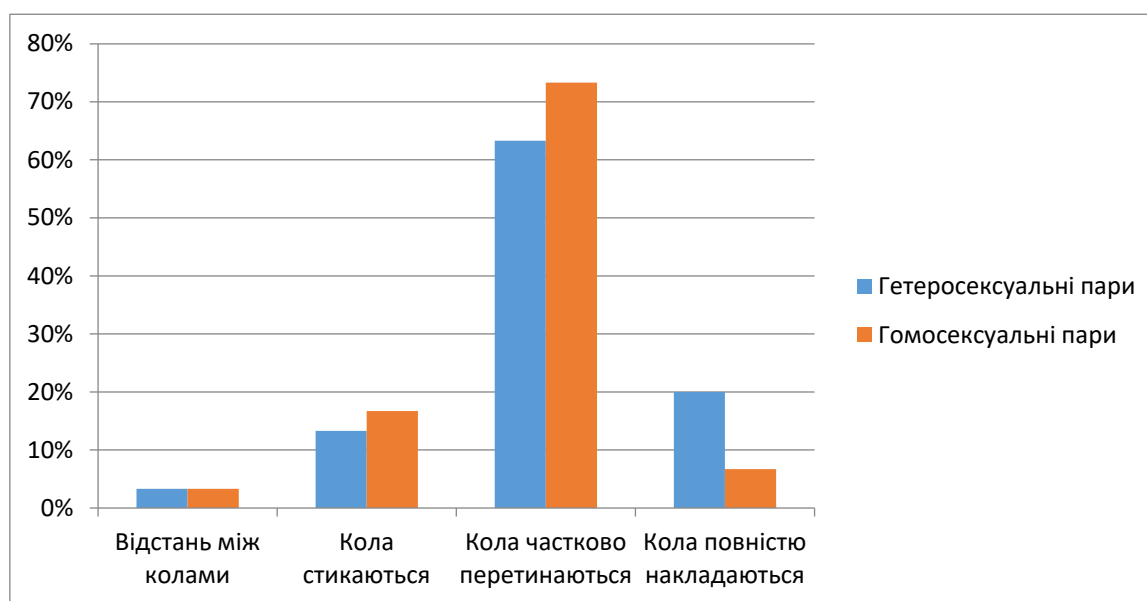

Рис. 1. Показники стосунків у гомо- та гетеросексуальних парах за проективною методикою "Кола взаємовідносин"

Слід відмітити, що жінки у гетеросексуальних парах зазвичай зображають коло, з яким асоціюють себе меншим за коло партнера, а у ситуації симбіозу вони розміщують його в середині кола партнера. Це може свідчити про невпевненість, низьку самооцінку та мінімізацію свого вкладу у стосунки. Можна припустити, що такі результати обумовлені частковим збереженням у гетеросексуальних жінок традиційних гендерних стереотипів в нашому суспільстві. Чоловіки переважно зображують кола однаковими за розміром, тобто вже не мають таких патріархальних стереотипів. Порівняння малюнків членів гетеросексуальних пар показало, що партнери досліджуваних, які вказували на рівноправні стосунки, прагнуть до симбіотичних стосунків та відчують емоційне відчуження.

На відміну від гетеросексуальних пар, у гомосексуальних парах емоційне відчуження відчують переважно досліджувані, чії партнерки прагнуть до симбіотичних стосунків. Тобто як в гомосексуальних, так і в гетеросексуальних парах присутня асиметрія сприйняття стосунків у парі, але в гетеросексуальних парах така асиметрія більша, оскільки вона присутня не лише у випадку з симбіотичними/відчуженими стосунками, але й у випадках рівноправні/симбіотичні та рівноправні/відчужені стосунки. Це вказує на те, що навіть спроби будувати рівноправні стосунки в гетеросексуальних парах вже викликають асиметричні реакції, а в гомосексуальних парах лише злиття та вторгнення у власну автономію викликає відчуження у партнера.

Це підтверджується тим, що переважна більшість лесбійок зображують себе та партнерку у

вигляді кіл однакового розміру, та їх партнерки поділяють цю думку. Отримані результати дають можливість припустити, що стосунки у лесбійській парі є більш еквівалентними та симетричними, з меншою поляризацією по типу злиття/відчуження, ніж у гетеросексуальних парах. У лесбійок відсутні традиційно "жіноча" та "чоловіча" ролі, вони будують взаємовідносини не ґрунтуючись на стереотипних гендерних сценаріях.

З метою виявлення кореляційних зв'язків між рівнем емоційної креативності та якістю стосунків кохання у гетеро- та гомосексуальних парах було використано непараметричний коефіцієнт рангової кореляції Кендала.

За вибіркою загалом, тобто, в обох групах виявлено, що ефективність вираження емоцій (показник емоційної креативності) сильніше пов'язана із близькістю ($r=0,502$; $p<0,05$) та слабкіше із пристрасно ($r=0,276$; $p<0,05$) як компонентами кохання за шкалою Р. Стернберга. Це свідчить, що за умов емоційної ефективності у стосунках буде більше близькості між партнерами та у меншій мірі буде присутня пристрась. Отже, вміння партнера щиро та відверто виражати власні емоції пов'язано із побудовою глибоких емоційно-довірливих та сексуально-задовільних взаємовідносин, що супроводжуються почуттям єдності у парі. А, оскільки, кореляційний аналіз не показує причинно-наслідкових відношень, можна також стверджувати, що за умов близькості та, в меншому ступені, пристрасності в коханні, в парах буде спостерігатися емоційна ефективність у вираженні власних емоцій.

Близькість та пристрасть передбачають емоційну відкритість та експресивність, щирість та теплоту у стосунках. Таким чином, чим краще люди вмюють виражати власні емоції, тим частіше вони відчують емоційну близькість із партнером та пристрасть по відношенню до нього. Емоційно закриті та відсторонені партнери у меншій мірі схильні відчувати близькість. Якщо один з партнерів має проблеми із ідентифікацією чи вираженням власних емоцій, інший, як наслідок, може відчувати спустошення та відстороненість. Так само, якщо у парі відсутня близькість, партнери не відчують достатньої безпеки для того, щоб вільно виражати власні емоції.

Були виявлені позитивні значущі кореляційні зв'язки компонента емоційної креативності "ефективність" із проявом пристрасного кохання-захоплення ($r=0,324$; $p<0,05$) та альтруїстичного кохання ($r=0,353$; $p<0,05$) за шкалою С. та К. Хендрік. Таким чином вміння ідентифікувати, аналізувати та відверто проявляти власні емоції пов'язано із прагненням до переживання яскравих романтичних почуттів, неприкритим захопленням та стихійною закоханістю. Крім того, щирість та автентичність емоційних переживань респондентів поєднується з їх прагненням допомагати партнеру, бажанням залишатись самими собою у стосунках та самовдосконалюватись, зростати разом із партнером.

Слід відзначити наявність позитивного кореляційного зв'язку компонента емоційної креативності "новизна" із проявом прагматичного кохання ($r=0,294$; $p<0,05$) за шкалою С. та К. Хендрік. Таким чином вміння переживати нові незвичайні емоції пов'язано із прагненням людини отримувати від стосунків певні вигоди, підвищувати соціальний статус та задовольняти власні егоїстичні потреби. Імовірно, особистості, орієнтовані на прагматичне кохання, часто змінюють партнерів, задовольняючи таким чином власні потреби у нових та різноманітних емоційних враженнях.

У результатах кореляційного аналізу окремо за групами простежується відмінність між досліджуваними із гетеро- і гомосексуальною орієнтаціями. Наприклад, на відміну від респондентів із гетеросексуальною орієнтацією, у групі досліджуваних із гомосексуальною орієнтацією статистично значущих кореляцій між структурними компонентами емоційної креативності та компонентами кохання за шкалою Р. Стернберга (близькість, пристрасть, обов'язок) виявлено не було. Це вказує, що описані вище зв'язки між ефективністю вираження емоцій та близькістю і пристрастю характерні лише для гетеросексуальних пар.

У лесбійок, на відміну від представників гетеросексуальних стосунків, компонент емоційної креативності "новизна" поєднується із проявом кохання-одержимості ($r=0,268$; $p<0,05$). Отже, переживання нових, незвичних емоцій у респондентів даної групи пов'язано із залежним видом кохання, для якого характерні сильні, неконтрольовані та амбівалентні почуття. Одержимість у коханні породжує ревності, викликає гнів та інші несприятливі емоційні переживання, завдяки поєднанню яких може виникати ціла гама нових почуттів. Експериментальні дослідження особливостей особистостей із любовною адикцією (Луценко, 2015) вказують на їх високу імпульсивність, бажання пошуку новизни, нестандартність та низьку задоволеність відносинами.

Також, звертає на себе увагу той факт, що компонент емоційної креативності "автентичність" у досліджуваних із гомосексуальною орієнтацією має кореляційних зв'язок із проявом «прагматичного кохання» ($r=0,364$; $p<0,05$). Тобто, розуміння емоцій як автентичних, тих, що обумовлені інтересами особистості та сприяють її благополуччю поєднані із прагматичними стосунками кохання. Можна припустити, що такі результати отримані через прагнення гомосексуальних пар будувати свої стосунки переважно на засадах партнерства. Крім того, результати ряду досліджень (Bryant & Demian, 1994) вказують на здебільше однаковий фінансовий рівень жінок, що знаходяться у гомосексуальних стосунках.

Тобто, головні особливості кохання пар, що належать до гомо- або гетеросексуальних спільнот, полягають у тому, що у гомосексуальних парах "новизна емоцій" асоційована з коханням-одержимістю, а не прагматизмом, як в гетеросексуальних парах. Іншими словами, новизна емоцій лесбійок викликається за рахунок інтенсивності занурення в кохання, а не за рахунок можливої зміни партнера. В гомосексуальних парах прагматизм у коханні супроводжується автентичністю переживання емоцій, адже він надає можливість будувати стосунки на захисті власної ідентичності, власних інтересів.

Висновки. 1) У ході дослідження було виявлено, що незалежно від сексуальної орієнтації партнери у романтичних відносинах загалом характеризуються однаково вираженою емоційною креативністю та мають однаково виразність основних компонентів кохання, що описуються шкалами відповідних методик. Але при цьому кореляційні зв'язки між різними компонентами емоційної креативності та стосунків кохання організовані дещо по-різному в залежності

від сексуальної орієнтації. Таким чином, хоча гіпотезу щодо більшої емоційної креативності лесбійок, що перебувають у стосунках, підтверджено не було, припущення щодо особливих, депо інших стосунків кохання в парах з гомосексуальною орієнтацією, знайшло низку підтверджень.

2) Визначено, що в усіх парах досліджуваних превалює кохання-дружба, їм також найбільше властиві стосунки типу "часткове злиття", а відчужені стосунки у парах майже не зустрічаються.

3) Рівноправність та автономність у стосунках характерна більшою мірою для гомосексуальних, ніж для гетеросексуальних пар. Для останніх характерна більша асиметричність сприйняття стосунків по типу рівноправні/симбіотичні або рівноправні/відчужені стосунки.

4) Лише для гетеросексуальних пар близькість та пристрась у коханні асоційовані з більшою ефективністю у вираженні емоцій. Для гомосексуальних пар ці психічні явища функціонують незалежно.

5) Виявлені особливості переживання новизни в емоціях демонструють більш логічні зв'язки з якістю кохання в гомосексуальних парах, ніж в гетеросексуальних. А саме, у останніх новизна емоцій парадоксальним чином зв'язується з прагматизмом у коханні. Для гомосексуальних пар більш логічним чином виглядає асоційованість новизни емоцій з коханням на рівні одержимості, а автентичності емоцій – з прагматичним коханням.

Перспективами подальших досліджень буде більш детальне з'ясування нових питань, які виникли під час дослідження, зокрема, чому в гетеросексуальних парах новизна емоцій пов'язується з прагматичним типом кохання. Це можна виявити завдяки включенню нових змінних у дослідження, а саме, тривалості стосунків в парах та частоти зміни партнерів.

Список використаної літератури

Андреева, И. Н. Эмоциональная креативность и её отличия от эмоционального интеллекта. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Вип. 41. Серія: Психологічні науки. Т. 1.*, 2006. С. 13-15.

Андреева И. Н. Адаптация опросника эмоциональной креативности (ЕСК). *Психологический журнал*. 2011. №1-2. С. 75-81.

Бем С. Л. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов. М.: «Российская политическая энциклопедия», 2004. 336 с.

Деревянко С. П. Роль эмоциональной креативности в выборе копинг-стратегий. *Вестник Полоцкого государственного университета. Сер. Е, Педагогические науки*. 2017. №7. С. 87–91.

Деревянко С. П., Кондратенко Е. Е. Функции эмоциональной креативности в профессиональной деятельности. *Коллоквиум*. 2021. №2. С. 7-9.

Зімовін О. І. Подвійні сексуальні стандарти подружжя як чинник незадоволеності шлюбом. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Том 2. №1. С. 131-136.

Котельникова Ю. С. Удовлетворенность брачно-семейными отношениями в молодых семьях. *Психология. Историко-критические обзоры и современные исследования*. 2017. Том 6. № 2А. С. 181-190.

Кочарян А. С., Глуценко Л. В. Зв'язок образу батька з образом шлюбного партнера. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Психологія»*. 2009. №842. Вип. 41. С.160-165

Кравчук А. Традиційна орієнтація. Міфи та факти щодо ЛГБТ. Київ: Центр "Наш світ", 2017. 78 с.

Луценко Е.Л. Сексуальная и любовная зависимость: феноменология, психофизиологическая основа, методы коррекции (обзор). *Вестник психофизиологии*. 2015. №3. С. 21-36.

Луценко О., Габелкова О. Зв'язок особливостей планування життєвого шляху з рівнем невротизації у жінок різних сексуальних орієнтацій. *Проблеми політичної психології*. 2021. Т. 24, №1. С. 257-272. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol24-Year2021-79>.

Маслоу А. Мотивация и личность. СПб.: Питер. 2019. 400 с.

Романків Н. А., Луценко Е. Л. Особенности проективной самоидентификации женщин с нетрадиционной сексуальной ориентацией. *Гендерные аспекты гуманитарных наук: материалы II международной заочной научно-практической конференции 21 ноября 2012 г.* Новосибирск: СибАК, 2012. С. 19-23.

Румянцева Т. В.. Психологічне консультування: діагностика стосунків у парі. Навчальний посібник. СПб.: Речь, 2006. 176 с.

Фролова С. В. Сущностные характеристики и методика диагностики типов любви. *Известия Саратовского университета. Сер. Философия. Психология. Педагогика*. 2020. №4. С. 439-448.

Bryant A. S., Demian Relationship Characteristics of American Gay and Lesbian Couples: Findings from a National Survey. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 1994. №1. P. 101-117.

Kurdek L. A. What do We Know about Gay and Lesbian Couples? *Current Directions in Psychological Science*, 2005. №14. P. 251–254.

Lutsenko O., Kreydun N., Nalivayko O. Career orientations and professional responsibility of Ukrainian women with different sexual orientations. Are sexual minorities worse adapted to professional activities? *International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (2021)*, Kyiv, Ukraine, 22-23 December, 2021. Part of series ASSEHR, vol. 617, pp. 113-118. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211218.019>

Patterson C.J., Sutfin E.L., Fulcher M. Division of Labor Among Lesbian and Heterosexual Parenting Couples: Correlates of Specialized Versus Shared Patterns. *Journal of Adult Development*, 2004. № 3. P.179–189.

Olena LUTSENKO

Doctor of Sciences (Psychology), Associate Professor

Head of the Applied Psychology Department

V.N. Karazin Kharkiv National University

4 Svobody Sq., Kharkiv, Ukraine, 61022

Vladyslava ARTIUKHOVA

PhD (Candidate of Psychological Science),

Associate Professor of Applied Psychology Department

V.N. Karazin Kharkiv National University

4 Svobody Sq., Kharkiv, Ukraine, 61022

Oleksii ZIMOVIN

Philosophy Doctor (Psychology)

V.N. Karazin Kharkiv National University

4 Svobody Sq., Kharkiv, Ukraine, 61022

Valeriia VERBOVATA

Practical psychologist

THE QUALITIES OF ROMANTIC RELATIONSHIPS AND EMOTIONAL CREATIVITY OF HETERO- AND HOMOSEXUAL COUPLES REPRESENTATIVES - DO THEY LOVE DIFFERENTLY IN THE FEMALE SEXUAL MINORITY?

Studies of the characteristics of hetero- and homosexual couples relationships are fragmentary. Modern Ukrainian society remains insufficiently aware of this issue, which leads to the stigmatization of a person because of his sexual orientation. The purpose of our study was to determine the relationship between emotional creativity and the quality of love relationships in hetero- and homosexual couples. The sample consisted of 20 heterosexual and 20 homosexual female couples (60 women and 20 men) aged 18-40. R. Sternberg's "Triangular Scale of Love", J. Avrill's questionnaire "Emotional Creativity", S. Khedrik's and K. Khedrik's "Psychological Types of Love" questionnaire, T. Rummyanisen's "Circle of Relationships" projective method (2006) were used for diagnosis. It was found out that regardless of sexual orientation, partners in romantic relationships are characterized by the same pronounced emotional creativity and have the similar quality of love relationships. It was determined that love-friendship prevails in all pairs, they also have partially symbiotic relationships, which are more pronounced in some heterosexual couples. Homosexual couples are characterized by more symmetrical relationships, although, as in heterosexual couples, there is a reaction of alienation in response to an attempt to build a symbiotic relationship by another partner. The revealed connections of emotions novelty with love obsession in lesbians and love pragmatism in heterosexual couples indicate the specificity of this emotional creativity component manifestation depending on the sexual orientation of the couples.

Key words: emotional creativity, homosexual orientation, love relationships, lesbians.

References

- Andreyeva, I. N. (2011). Adaptation of the emotional creativity questionnaire (ECI). *Psikhologicheskii zhurnal*, (1-2), 75-81. [in Ukrainian]
- Andreyeva, I.N. (2006). Emotional creativity and its differences from emotional intelligence. *Visnik Chernigiv's'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni T.G. Shevchenka*. Vip. 41. Seriya: Psikhologichni nauki. (1), 13-15. [in Russian]
- Bem, S. L. (2004). Lenses of gender: Transformation of views on the problem of gender inequality. M.: Rossiyskaya politicheskaya entsiklopediya, 336. [in Russian]
- Bryant, A. S. (1994). Demian Relationship Characteristics of American Gay and Lesbian Couples: Findings from a National Survey. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 1, 101-117.
- Derevyanko, S. P. (2017). The role of emotional creativity in the choice of coping strategies. *Vestnik Polotskogo gosudarstvennogo universiteta. Ser. E, Pedagogicheskiye nauki*, (7), 87-91. [in Russian]
- Derevyanko, S. P., Kondratenko, Ye. Ye. (2021). Functions of emotional creativity in professional activity. *Kollokvium*, (2), 7-9. [in Russian]
- Frolova, S. V. (2020). Essential characteristics and methods for diagnosing types of love. *Izvestiya Saratovskogo universiteta. Ser. Filosofiya. Psikhologiya. Pedagogika*, (4), 439-448. [in Russian]
- Kocharyan, A. S., Hlushchenko, L. V. (2009). The connection between the image of the father and the image of the marital partner. *Visnyk Kharkiv's'koho natsional'noho universitetu imeni V.N. Karazina. Seriya: «Psikhologiya»*, (842), (41), 160-165. [in Ukrainian]
- Kotel'nikova, Yu. S. (2017). Satisfaction with marriage and family relations in young families. *Psikhologiya. Istoriko-kriticheskiye obzory i sovremennyye issledovaniya*, 6(2A), 181-190. [in Russian]
- Kravchuk, A. (2017). Traditional orientation. Myths and facts about LGBT people. Kyiv: Tsentr "Nash svit", 78. [in Ukrainian]
- Kurdek, L. A. (2005). What do we know about gay and lesbian couples? *Current Directions in Psychological Science*, 14(5), 251-254. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2005.00375.x>
- Lutsenko, O., & Gabelkova, O. (2021). Relationship between life planning and the level of neuroticism in women of different sexual orientations. *Problems of Political Psychology*, 24 (1), 257-272. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol24-Year2021-79>.
- Lutsenko, O., Kreydun, N., Nalivayko, O. (2021). Career orientations and professional responsibility of Ukrainian women with different sexual orientations. Are sexual minorities worse adapted to professional activities? *International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation*, Kyiv, Ukraine, 22-23 December, 2021. Part of series ASSEHR, 617, 113-118. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211218.019>

- Lutsenko, Ye. L. (2015). Sexual and love addiction: phenomenology, psychophysiological basis, methods of correction (review). *Vestnik psikhofiziologii*, (3), 21-36. [in Russian]
- Maslou, A. (2019). Motivation and personality. SPb.: Piter, 400. [in Russian]
- Patterson, C. J., Sutfin, E. L., Fulcher, M., (2004). Division of Labor Among Lesbian and Heterosexual Parenting Couples: Correlates of Specialized Versus Shared Patterns. *Journal of Adult Development*, (3), 179–189.
- Romankiv, N. A., Lutsenko, Ye. L. (2012). Features of projective self-identification of women with non-traditional sexual orientation. *Gendernyye aspekty gumanitarnykh nauk: materialy II mezhdunarodnoy zaochnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii*. Novosibirsk: SibAK, 19-23. [in Russian]
- Rumyantseva, T. V. (2006). Psychological counseling: diagnosis of relationships in a couple. *Navchal'nyy posibnyk*. SPb.: Rech', 176. [in Ukrainian]
- Zimovin, O. I. (2018). Double sexual standards of spouses as a factor of dissatisfaction with marriage. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*, 2(1), 131-136. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 15.05.2022 (The article was received by the Editorial office on 05.15.2022)

Стаття рекомендована до друку 16.06.2022 (The article is recommended for publication on 06.16.2022)
